

Συλλογικά παθήματα & μαθήματα από τα τελευταία τρία χρόνια

04

Καθώς το 2022 μας αφήνει, τα όσα φοβερά και τρομερά έγιναν τα προηγούμενα χρόνια, για πολλούς έχουν ξεχαστεί. Με τον ίδιο τρόπο που όσο αυτά συνέβαιναν, όλα τα υπόλοιπα είχαν ξεχαστεί. Τώρα ήρθε η σειρά τους να γίνουν ιστορία, πράγμα που δεν είναι καθόλου αθώο. Τώρα, είναι έργο αυτών που ασχολούνται με το συγενές επάγγελμα της ιστοριογραφίας να πλάσουν την εικόνα αυτών των τελευταίων τριών χρόνων και να πείσουν όσους και όσες τη ζήσαμε ότι έτσι ήταν.

Προσπαθήσαμε να δούμε εκείνη την περίοδο, όπως και όλες, σαν μια περίοδο που ήταν βγαλμένη από το παρελθόν της. Αυτό μπορεί να σήμαινε ότι είχαμε ένα βουνό να ανεβούμε, αλλά ήμασταν πεπεισμένοι ότι έτσι ήταν. Άλλωστε, η όλη επιλογή που είχαμε ήταν να παραδοθούμε στην στιγμή, ή για την ακρίβεια στην ερμηνεία ότι αυτό που ζούμε είναι μια στιγμή ανάμεσα σε άλλες στιγμές, οι οποίες δεν συνδέονται μεταξύ τους με καμία λογική σχέση. Αυτό ίσως ήταν και το πρωταρχικό μέλημα του ελληνικού κράτους και πολλών άλλων τον Μάρτιο του 2020: να βάλει μια άνω τελεία στον ιστορικό χρόνο και να εγκαινιάσει την περίοδο του μόνιμου απρόβλεπτου παρόντος. Μπορούμε να πούμε ότι τα πήγε ανέλπιστα καλά. Από τότε και για τα επόμενα δύο χρόνια το 99% των απόψεων που κυκλοφορούσαν έκινούσαν με την φράση «Με το ξέσπασμα της πανδημίας» δηλαδή με την παραδοχή πως ότι ζούμε είναι αναπάντεχο, άχρονο και προσωρινό.

Το δεύτερο, που έπρεπε να κρατήσουμε υπόψιν μας ήταν οι βασικές αρχές λειτουργίας του κόσμου που μας περιέβαλε. Ήταν αυτός ο κόσμος που θα καταστρέφοταν ή θα μεταλλασσόταν ή απλά θα συνέχιζε την προηγούμενη πορεία του. Ήταν οι ιδεολογίες που διέθετε αυτός ο κόσμος που ζούσαν τι συνιστά καταστροφή, τι όχι και για ποιους. Από τα μέσα που διέθετε αυτός ο κόσμος θα ξεφύτρωναν οι προτεινόμενες λύσεις που ακούγαμε δεξιά και αριστερά για να ξεφύγουμε από την ουρανοκατέβατη «υγειονομική κρίση». Στο κάτω κάτω, το τι συνιστά υγεία και προστασία της υγείας από τα κράτη δεν ήταν μια οικουμενική υπεριστορική έννοια, αλλά μια συγκεκριμένη κρατική λειτουργία που διαμορφώθηκε τον προηγούμενο αώνα.

Με αυτές τις δύο γενικές ιδέες βαθήκαμε κι εμείς να κατανοήσουμε τα διάφορα δυστοπικά που συνέβαιναν. Ήτανε Μάρτιος του 2020 και στα τηλεοπτικά παράθυρα γιατροί διέταζαν απαγόρευση κυκλοφορίας. Οι μπάστοι σάρωναν τις γειτονιές ελέγχοντας βεβαιώσεις, που σου επέτρεπαν να κυκλοφορείς, για να σε σώσουν. Στις δουλειές, τα αφεντικά λέγαν στις εργάτριες να μη μιλάνε μεταξύ τους. Οι πόλεις άρχισαν να γεμίζουν με συσκευές που άναβαν πράσινο για να περάσεις αφού διάβαζαν τα στοιχεία σου.

Για ακόμα μια φορά συλλογικά συμφέροντα και σχεδιασμοί συγκρούονταν από τις πλατείες μέχρι τους ωκεανούς αυτού του κόσμου. Αυτή η σύγκρουση περιγράφει - ή αν θέλετε είναι η ίδια η ιστορία των κοινωνιών μας, άρα και η δική μας. Έπρεπε να θυμηθούμε ξανά τα υλικά από τα οποία ήταν φτιαγμένα αυτά τα συμφέροντα. Αυτό θα μας υπενθύμιζε ποιος ήταν πίσω από την ταπεινή φυσιογνωμία του Τσιόδρα¹ και πίσω από την ντεμέκ σκληρή του Χαρδαλιά². Η πίσω από

τους ιατρικούς συλλόγους που ζητούσαν αυστηρότερα μέτρα. Ή πίσω από αυτούς που δεν τα τηρούσαν.

Αυτός ο κόσμος ήταν και είναι καπιταλιστικός. Πριν την «πανδημία» κράτη μαλώνανε μεταξύ τους, για πρόσβαση σε πρώτες ύλες και έλεγχο του διεθνούς εμπορίου, με βασικό επιχείρημα τα όπλα τους. Στο εσωτερικό είχαν μετατραπεί σε «κράτη πρόνοιας», δηλαδή είχαν θέσει υπό την εποπτεία τους ένα σκασμό κοινωνικές λειτουργίες, κατάσταση που τα οδηγούσε να εφευρίσκουν συνεχώς νέους τρόπους να πειθαρχούν την εργατική τάξη, χωρίς να σημαίνει ότι τα καταφέρουν κιόλας. Η πιο πρόσφατη τέτοια εφεύρεση άκουγε στο όνομα «πόλεμος ενάντια στην τρομοκρατία» και στην πραγματικότητα ήταν μια εκστρατεία στο εσωτερικό των δυτικών κοινωνιών με σκοπό να τις εξοικειώσει με τις αρετές της ρουφιανάς, της επιτήρησης και της ασφάλειας.

Έχοντας αυτά στο νου μας, φτάσαμε να σχηματίσουμε μια γνώμη για αυτό που έμελλε να συμβεί πριν ακόμα συμπληρωθεί μια εβδομάδα απαγόρευσης κυκλοφορίας. Στην πραγματικότητα επρόκειτο για εκτίμηση. Εκεί στα τέλη Μαρτίου, λοιπόν, εκδώσαμε σε μορφή αφίσας μια πρώτη γνώμη επί του θέματος, την οποία μάλιστα και κολλήσαμε στους τοίχους της πόλης.

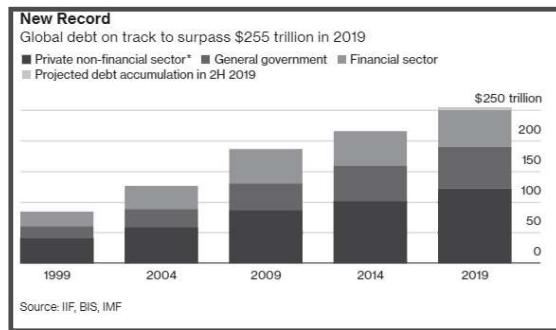
«Η σημερινή κοινωνική δυστοπία δεν είναι καθόλου προϊόν της πανδημίας. Είναι ο αγώνας που δίνουν το ελληνικό κράτος και τα ντόπια αφεντικά για να μη βρεθούν τελευταίοι και καταΐδρωμένοι στην εφαρμογή των νέων «εργαλείων» που επιτάσσουν οι συνθήκες: στρατιωτικές ασκήσεις σε πραγματικό χρόνο, κεντρική διαχείριση της εργασίας, κανιονόμες τεχνολογίες επιτήρησης. Είναι ένα κοινό στοίχημα που μοιράζονται τα καπιταλιστικά κράτη που βλέπουν όλο και περισσότερο τους γύρω τους μέσα από την κάννη των όπλων.»

Στο διάστημα που μας χωρίζει με το σήμερα, εμπλουτίσαμε την παραπάνω εκτίμηση καθώς ανασύραμε συλλογικές θέσεις που είχαμε στο παρελθόν και τις βάλαμε να δουλέψουν. Το αποτέλεσμα ήταν να καταλάβουμε και εμείς καλύτερα την σημασία και τη χρησιμότητά τους. Σε αυτό βοήθησε βέβαια και το όλο παρανοϊκό θέατρο που στήθηκε γύρω μας. Παρακάτω θα παρουσιάσουμε την εικόνα του κόσμου ως το 2020, όπως την ερμηνεύσαμε μέσα απ' αυτές τις θέσεις. Στο τέλος θα δούμε τα δύο χρόνια της «υγειονομικής κρίσης» σαν συνέχεια αυτής της εικόνας. Μια συνέχεια που σίγουρα πρέπει να θυμάμαστε για καιρό μιας και ήταν γεμάτη διδάγματα για το μέλλον.

Ένας κόσμος σε κρίση

Αυτό, που εδώ και δεκαετίες, αντιμετώπιζαν οι εθνικοί καπιταλισμοί και τα κράτη τους λέγεται κρίση υπερουσσώρευσης κεφαλαίου ή κρίση αναπαραγωγής του και είναι το ίδιο πράγμα με την «οικονομική κρίση» ή την «κρίση χρέους». Αυτό που συνέβαινε και συμβαίνει είναι ότι παρόλο που οι κοινωνίες παράγουν αμέτρητα εμπορεύματα, το κέρδος από αυτή την παραγωγή δεν είναι ικανοποιητικό για να γίνονται νέες επενδύσεις και τα αφεντικά να γίνονται ανταγωνιστι-

κότερα. Επειδή, όμως, σε καιρούς ειρήνης οι μισθοί είναι αδύνατο να πέσουν κάτω από ένα επίπεδο χωρίς να πληγεί η κατανάλωση (για να μην πούμε τίποτα χειρότερο), τα κράτη κατέφευγαν στο δανεισμό. Δανείζονταν από άλλα κράτη ή επιχειρήσεις και διένειμαν αυτό το χρήμα μέσω των τραπεζών, με σκοπό να καλύψουν το κενό ανάμεσα σε αυτά που τα αφεντικά ήθελαν να κερδίζουν και σε αυτά που μπορούσαν να κερδίζουν με βάση τον όγκο των εμπορευμάτων, το επίπεδο των μισθών και το επίπεδο τιμών. Το χρήμα αυτό, όμως δεν ήταν δωρεάν, γιατί ως γνωστόν ο δανειζόμενος πρέπει να βγάλει, εκτός από το κέρδος που θα έβγαζε με ίδια κεφάλαια, και ένα έξτρα κέρδος για να αποτηρώσει τους τόκους.

Άρα η γενική ιδέα έλεγε ότι, για να πάει καλά το πράγμα, έπρεπε, από εκεί που τα αφεντικά αποκόμιζαν συλλογικά με χίλια ζώρια ένα ποσοστό κέρδους π (%), τώρα με κάποιο μαγικό τρόπο να καταφέρουν να αποκομίσουν ένα ποσοστό κέρδους $\pi + \pi'$. Καθόλου παράδοξα λοιπόν, αυτή η φάση εξελιξόσταν όλο και χειρότερα με το παγκόσμιο χρέος να είναι στα τέλη του 2019 περίπου τριπλάσιο του παγκόσμιου ΑΕΠ³. Τα αφεντικά μπορεί να διέθεταν χρήμα, δεν παρουσιάζοταν όμως μπροστά τους καμία δελεαστική ευκαιρία να το αξιοποίησουν. Αντίθετα το άφηναν στις τράπεζες ώστε να λαμβάνουν τόκους όσο μικροί και αν ήταν. Οι τράπεζες είχαν σχεδόν μηδενίσει τα επιτόκια καταθέσεων με σκοπό να δώσουν κίνητρο στους ιδιοκτήτες ή τους διαχειριστές αυτών των χρημάτων να επενδύσουν. Την ίδια στιγμή, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) δάνειζε η ίδια (ή επέτρεπε στα κράτη να δανείζονται) με αρνητικό επιτόκιο, που σημαίνει ότι η φάση ήταν τόσο σκατά που η επιλογή να παρκάρει κάποιος τα λεφτά του και ας πληρώνει κατιτίς για την ασφάλειά τους φάνταζε καλύτερη από την επένδυση στην παραγωγή εμπορευμάτων ή στην αγορά ακίνητης περιουσίας.

Το κράτος, μέσω των κεντρικών τραπεζών, ήταν αυτό που είχε αναλάβει να υπενθυμίσει στα αφεντικά ότι έπρεπε να ασχοληθούν με το πρόβλημα κερδοφορίας τους. Το Νοέμβριο του 2019 η κυρία Λαγκάρντ, λίγες μέρες μετά την ανάληψη της προεδρίας της ΕΚΤ, βλέποντας τη διόγκωση του δανεισμού να οδηγεί σε περισσότερο χρέος χωρίς να φέρνει νέες επενδύσεις, αγχωνόταν περισσότερο για το δεύτερο:

"Η νομισματική πολιτική μπορεί να επιτύχει τους στόχους της ταχύτερα και με λιγότερες παρενέργειες, όταν συνδυάζεται και με άλλες πολιτικές που στηρίζουν την ανάπτυξη.... Υπάρχει ανάγκη για αύξηση των δαπανών, παρά τη διόγκωση δημόσιου χρέους.... Οι δημόσιες επενδύσεις στην Ευρωζώνη παραμένουν σε επίπεδα αρκετά χαμηλότερα από τα προ της κρίσης (του 2008)."⁴

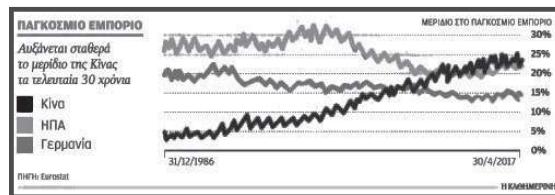
Η κα Λαγκάρντ, δηλαδή, δεν έδινε τόση σημασία στο χρέος όσο στην επιτακτικότητα και την ένταση των αλλαγών. Άλλωστε, αν ήταν να φουντάρουν τα δυτικά αφεντικά, το ποσό του χρέους θα ήταν αδιάφορο μιας και δεν θα το αποπλήρωναν. Αν ήταν όμως να ανατρέψουν την εις βάρος τους κατάσταση,

τότε θα είχαν μια χαρά την αρμοδιότητα να αφαιρέσουν μερικά μηδενικά από αυτό το χρέος. Συμφωνούσε κι αυτή ότι δεν ήταν ένα ζήτημα ισοσκελισμένων προϋπολογισμών ή χρέους αυτό που έπρεπε να απασχολεί. Στην τελική, η βιωσιμότητα του χρέους και οι όροι δανεισμού δεν εκφράζουν παρά την δυνατότητα των καπιταλιστικών κρατών να σώσουν τον κώλο τους, ακόμα και αν όλοι οι άλλοι πάνε για φούντο. Εκφράζουν δηλαδή το μέγεθος της ισχύος τους.

Ένας κόσμος σε σύγκρουση

Η αλήθεια είναι ότι παρότι οι κρίσεις έχουν πάντα παγκόσμιες διαστάσεις, το κόλλημα που αντιμετώπιζαν τα δυτικά αφεντικά δεν το αντιμετώπιζαν όλοι και αυτή η διαφορά είναι ο πιο κρίσιμος παράγοντας που τα έκανε να ανησυχούν, για να μην πούμε που τα έριχνε πιο βαθιά στην κρίση. Το κινεζικό κράτος είχε σοφά εκμεταλλευτεί τις δεκαετίες που λειτουργούσε ως εργοστάσιο του κόσμου και πλέον ήταν σε θέση να σχεδιάζει και να φτιάχνει εμπορεύματα κινέζικης ιδιοκτησίας, από μπλουζάκια μέχρι μικροτσίπ, να τα διακινεί με εμπορικούς δρόμους που ήλεγχε και εννοείται να τσεπώνει για την πάρτη του τη διαφορά ανάμεσα στο χαμηλό κόστος παραγωγής και την υψηλή τιμή που μπορούσε απολαμβάνει στις αγορές των δυτικών κοινωνιών. Αυτή η ροή κέρδους και ισχύος από τη Δύση προς την Κίνα, είχε οδηγήσει την πρώτη να προσπαθεί να βάζει συνεχώς εμπόδια στη δεύτερη, δίνοντας τους μάλιστα ευφάνταστα ονόματα, όπως "ανάγκη μείωσης των εκπομπών άνθρακα" ή "σεβασμός των ανθρώπινων δικαιωμάτων".

Όπως αναμενόταν, ο κινεζικός καπιταλισμός είχε καταλήξει να εισάγει πολύ λιγότερα εμπορεύματα από αυτά που εξάγει, δηλαδή να έχει εμπορικό πλεόνασμα και επίσης να παράγει πολύ περισσότερα εμπορεύματα από αυτά που καταναλώνει, πράγμα που σημαίνει ότι οι όροι διεξαγωγής του διεθνούς εμπορίου ήταν βασική παράμετρος της κερδοφορίας του. Το αμερικανικό κράτος από το 2018⁵ είχε αρχίσει να αυξάνει σοβαρά τους δασμούς σε κινέζικα εμπορεύματα, με πρώτα και κύρια τον εισαγόμενο χάλυβα και το αλουμίνιο, με σκοπό να τους στερήσει την ανταγωνιστικότητα ή και εντελώς την πρόσβαση στην αμερικανική αγορά. Ακόμα επέβαλε κυρώσεις σε κινέζικες εταιρίες αιχμής και σε όσους συνεργάζονταν μαζί τους με αντίστοιχες προσδοκίες. Ανάλογες πρακτικές δασμών και προστατευτισμού επικρατούσαν και στις εμπορικές σχέ-

σεις Κίνας και ΕΕ⁶.

Αυτό προφανώς δημιουργούσε πρόβλημα στον κινεζικό καπιταλισμό, γιατί το νόημα για τα αφεντικά δεν είναι απλά να παράγουν εμπορεύματα αλλά και να τα πωλούν εντός ενός προβλεπόμενου χρονικού διαστήματος. Έτσι, το κινεζικό κράτος απαντούσε επίσης με δασμούς στις εισαγωγές, ενώ συγχρόνως επένδυε σε γιγαντιαία έργα υποδομής στο εσωτερικό αλλά και εκτός⁷, με σκοπό να διοχετεύει το παραγωγικό του πλεόνασμα.

Ακόμα, είχε ξεκινήσει να καλύπτει τη χασούρα με εργαλείο το αμερικανικό χρέος το οποίο ήταν γραμμένο στο όνομά του. Σε ένα ρεπορτάριο, εκείνης της περιόδου υπό τον τίτλο «Η Κίνα επιστρατεύει το υπερόπλο του 1,1 τρισ. δολαρίων», η ρεπόρτερ της Καθημερινής μας δίνει μια εικόνα της εξέλιξης του εν λόγω πολέμου:

«Το Πεκίνο μπορεί να οδηγήσει σε πτώση την αξία των αμερικανικών ομολόγων και αναπόφευκτα σε αύξηση των αποδόσεών τους. Εν ολίγοις, έχει τη δυνατότητα να αυξήσει το κόστος δανεισμού της υπερδύναμης, ασκώντας, έτσι, πίεση στην Ουάσιγκτον.⁸

Αντίστοιχη φάση, αν και με αρκετά χαμηλότερη ένταση, περνούσαν και οι σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ και ΕΕ, με δασμούς και κόντρα δασμούς. Με αφορμή το εμπορικό έλλειμμα 169 δισ. δολαρίων που κατέγραψαν οι ΗΠΑ με την ΕΕ το 2018, ο πρόεδρος των ΗΠΑ δήλωνε:

«Δεν πάρνουν τα γεωργικά μας προϊόντα, και όμως πωλούν Mercedes Benz και μπορούν να πουλήσουν ό,τι θέλουν στη χώρα μας, συμπεριλαμβανούμενών των γεωργικών τους προϊόντων, και δεν είναι δίκαιο. [...]

Θα τους μιλήσω και θα τους πω, παιδί, αυτό πρέπει να αλλάξει, πρέπει να αλλάξει – και, ξέρετε, είπα ειλικρινά, αν δεν αλλάξει, θα βάλουμε δασμούς σε όλα τα αυτοκίνητά σας και σε ό,τι άλλο έρχεται στη χώρα.⁹

Αυτό που επικρατούσε στα τέλη του 2019, ήταν μια σκληρή μάχη μεταξύ των κρατών με επίκεντρο τον έλεγχο της κυκλοφορίας εμπορευμάτων σε πλανητική κλίμακα. Αν το πούμε διαφορετικά, ήταν μια μάχη για την ιδιοποίηση, από τον κάθε εθνικό καπιταλισμό, μεγαλύτερου μέρους της παγκόσμιας υπεραξίας που κυκλοφορούσε σε μορφή εμπορευμάτων. Αυτή η μάχη, είχε σκοπό να βάλει πλάτη στα εθνικά αφεντικά για να διασωθούν από τον διεθνή ανταγωνισμό και ταυτόχρονα να τα σπρώξει να βρουν τρόπους να εκμεταλλεύονται καλύτερα την εργατική δύναμη και να επενδύσουν σε πιο κερδοφόρους τομείς ή σε τομείς στρατηγικής σημασίας που υστερούν. Μπορεί οι νέες αυξημένες τιμές να επιβάρυναν την κερδοφορία οιδηγώντας σε ένα φαύλο κύκλο δασμών και κυρώσεων, αλλά στο κάτω-κάτω ήταν ένας αγώνας αντοχής με στόχο την εθνική ασφάλεια.

Την ίδια περίοδο ο Έλληνας υπουργός οικονομικών Χ. Σταϊκούρας έδινε και μια γεωπολιτική διάσταση στο θέμα, καθώς παραδεχόταν και ο ίδιος ότι η φάση μόνο ανάπτυξη δεν θύμιζε:

«Η περιοχή των Βαλκανίων παρουσιάζει εστίες αστάθειας. Η Ανατολική Μεσόγειος διατρέχεται από κινδύνους, που τείνουν να διαμορφώσουν μια χαοτική κατάσταση. Η Ευρώπη διαπνέεται από γενικευμένη αμηχανία, που επιτείνεται από την κλιμάκωση των εμπορικών εντάσεων μεταξύ των μεγάλων οικονομιών, των προβλέψεων για ασθενέστερη οικονομική μεγέθυνση, την κατεύθυνση και τις σχέσεις άσκησης νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής.¹⁰

Μια νέα συνταγή εκμετάλλευσης

Η κρίση κερδοφορίας και η σύγκρουση των εθνικών καπιταλισμών είχε πάρει στο παρελθόν πολλές αναβολές, πράγμα που σήμαινε ανταγωνισμό και αναδιάρθρωση, και στα κα-

πάκια κι άλλο ανταγωνισμό κι άλλη αναδιάρθρωση. Αυτή η εμπειρία γινόταν κάθε φορά η νέα συνείδηση μέσα από την οποία τα αφεντικά φαντάζονταν το μέλλον τους, δηλαδή τη νέα μορφή που θα πάρει ο ανταγωνισμός. Οι μέθοδοι που είχαν επιστρατευτεί σε όλη αυτή την περίοδο και οι αλλαγές που είχαν επιφέρει στην τεχνική και ιδεολογική βάση της κρατικής ρύθμισης, ήταν η αφετηρία από την οποία ξεπηδούσαν οι ιδέες των αφεντικών για το μέλλον.

Τα δίκτυα επικοινωνιών που διασχίζουν απ' άκρη σ' άκρη τις επικράτειες, ο μαζικός εφοδιασμός των κοινωνιών με συσκευές συλλογής δεδομένων της καθημερινής ζωής, οι μικροσκοπικοί επεξεργαστές που διαχειρίζονται αυτά τα δεδομένα live, τα data centers που τα αποθηκεύουν και τα πουλούν, ήταν όλα ήδη εδώ. Ήταν παλαιότερες εφευρέσεις των αφεντικών που προσπαθούσαν να ξεπεράσουν την κρίση, να κάνουν οικονομία στο χρόνο και να μειώσουν τις πιθανότητες σφάλματος. Μαζί ήταν και οι αστυνομικές εφαρμογές αυτών των εφευρέσεων: οι κάμερες σε κάθε γωνία, οι εφαρμογές αναγνώρισης προσώπων, η αμεσότερη επικοινωνία μεταξύ κρατικών υπηρεσιών και βάσεων δεδομένων.

Θυμηθείτε με τι χαρά διαφήμιζε το ελληνικό κράτος την χρήση των παραπάνω όταν ετοιμαζόταν για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, ή όταν έβαζε θερμικές κάμερες στα σύνορα, ή όταν έδινε τη δυνατότητα στους εργάτες και τις εργάτριες να εκδίουν κρατικές βεβαιώσεις χωρίς να χρειάζεται να φύγουν από τη δουλεία για να πάνε στα ΚΕΠ.

Όσο τα πιο προοδευτικά αφεντικά και τα κράτη τους κατάφερναν να βάλουν τέτοιες καινοτόμες μεθόδους να δουλέψουν, εξωθούσαν και τα υπόλοιπα να ακολουθήσουν για να μη μείνουν πίσω. Έτσι, ένα σύνολο ιδεών (και η εφαρμογή τους), έφτανε στο σημείο να αποκτά το ρόλο ενός γενικού καπιταλιστικού υποδείγματος, δηλαδή μιας ενιαίας στόχευσης για όλα τα αφεντικά.

Αυτό το υπόδειγμα που το είπαν “4^η βιομηχανική επανάσταση” βασίζεται, εν ολίγοις, στην ακραία μηχανική διαμεσολάβηση της ζωής, μια κατάσταση πέρα ως υλική, άσχετα που λειτουργεί όλο και περισσότερο με 0 και 1. Εκτός από τα ομολογουμένων τρομακτικά πράγματα που υπόσχεται, η όλη φάση της ψηφιοποίησης δεν μας φαίνεται καθόλου καινοφανής σε βαθμό που να θέλει να λέγεται “επανάσταση”. Είναι για βγαλμένη από την ίδια εσωτερική λογική που έβγαλε και τους προκατόχους της.

Τα ελληνικά αφεντικά ερευνούσαν αυτή τη μεταβατική περίοδο και κυρίως τη θέση τους μέσα σε αυτή, δηλαδή τις ευκαιρίες και τους κινδύνους που είχαν μπροστά τους.

Στις αρχές του Μαΐου του 2019, σε μια αναφορά με τίτλο «Το μέλλον της εργασίας», ο ΣΕΒ (Σύνδεσμος Επιχειρήσεων & Βιομηχανιών) ενημέρωνε για το πως φανταζόταν την εκμετάλλευση της εργασίας στο μέλλον:

“Η εργασία από απόσταση [...] αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας που στη χώρα μας σημείωσε πτώση κατά 12% στα χρόνια της κρίσης [...] Για τις επιχειρήσεις, τα κυριότερα σφέλη είναι η αύξηση της παραγωγικότητας μέχρι και 50%, η προσέλκυση και διατήρηση προσωπικού νεότερων ηλικιών, η μείωση των λειτουργικών εξόδων, αλλά και η μείωση εκτάκτων απουσιών, εξαιτίας ασθενειών ή άλλων εξωγενών παραγόντων.

Οι τηλεργάζομενοι έχουν αυξημένη παραγωγικότητα, αφενός λόγω της διεύρυνσης του ωφέλιμου εργάσιμου χρόνου, αφετέρου λόγω της υψηλότερης συγκέντρωσης που επιτυγχάνουν την ώρα που εργάζονται [...] Για τους εργαζόμενους η τηλεργασία συνεπάγεται, στις περισσότερες περιπτώσεις, ένα καθαρό οικονομικό όφελος, καθώς μειώνονται τα καθημερινά έξοδα για μετακινήσεις, διατροφή, φύλαξη/φροντίδα.¹¹

Τίποτα το καινούργιο δηλαδή. Όπως και πάντοτε, η ει-

σαγωγή καινοτομιών από τα αφεντικά δεν έρχεται παρά ως απάντηση στις νέες απαιτήσεις παραγωγικότητας και πειθάρχησης. Εξοικονόμηση σταθερού κεφαλαίου, εντατικοποίηση μέσω της μείωσης των νεκρών χρόνων, κατάργηση ή απόλυτη επιπήρηση της εργατικής επικοινωνίας, λιγότερες απουσίες, λιγότερες απεργίες (οι εξωγενείς παράγοντες που λένε) και τέλος μείωση των εξόδων συντήρησης της εργατικής τάξης, δηλαδή ευκαιρία για λιγότερους μισθούς.

Το ζήτημα ήταν ότι η τεχνολογική πρόοδος του ελληνικού καπιταλισμού δεν ήταν αυτή που τα αφεντικά θα θέλανε:

“Ο ψηφιακός και τεχνολογικός μετασχηματισμός αυξάνει την παραγωγή ευελιξία αλλά, δημιουργεί έντονες ανταγωνιστικές πιέσεις για τις επιχειρήσεις και τις χώρες που δεν ακολουθούν. Συνεπώς, [...] μπορεί να εξελιχθεί σε παράγοντα επιβίωσης για πολλές επιχειρήσεις. Τη στιγμή που ο διεθνής ανταγωνισμός απολαμβάνει σημαντικά οφέλη από σύγχρονες τεχνολογίες, η Ελλάδα έχει πολύ δρόμο να καλύψει σε όρους ψηφιακής ετοιμότητας και δεξιοτήτων.”¹²

Στον ΣΕΒ αντιλαμβάνονταν ότι επρόκειτο για ζήτημα που αφορούσε, όχι κάποια μεμονωμένα αφεντικά και τους εργάτες που απασχολούν, αλλά συνολικά όλα τα αφεντικά απέναντι στο σύνολο της εργατικής τάξης του τόπου. Ο δρόμος που είχε να καλύψει το ελληνικό κράτος είχε να κάνει με τον βαθμό διαμεσολάβησης της ζωής και της εργασίας από προηγμένες συσκευές και τα λογισμικά τους. Η Ελλάδα κατέληγε μονίμως στις τελευταίες θέσεις του σχετικού ευρωπαϊκού δείκτη¹³, σε αντίθεση με τα σκανδιναβικά κράτη που ήταν μόνιμα στις πρώτες, πράγμα που για κάποιους θεωρείται εντελώς άσχετο με την υποχρεωτική τηλεργασία και τηλεκπαίδευση που επέβαλε το ελληνικό κράτος τα χρόνια του ιού.

Το άγχος των ελληνικών αφεντικών γινόταν πιο συγκεκριμένο όταν η παραπάνω κατάταξη εξετάζοταν σε συνδυασμό με τα ενδιαφέροντά τους. Το λιανεμπόριο, ο τουρισμός, οι τραπεζικές υπηρεσίες και η εκπαίδευση, ήταν τομείς των οποίων τα αφεντικά θα αντιμετώπιζαν μεγάλο ανταγωνισμό και μάλιστα με μικρά περιθώρια επιβίωσης, αν οι ανταγωνιστές τους κατάφερναν να εισάγουν νέες τεχνολογικές μεθόδους με επιτυχία¹⁴. Χοντρικά αυτό αφορούσε περίπου τα μισά ελληνικά αφεντικά, περίπου τους μισούς εργάτες και εργάτριες και περίπου το μισό ΑΕΠ της Ελλάδας¹⁵.

Το πράγμα, με λίγα λόγια είχε ως εξής: για να μπορέσουν τα αφεντικά να προλάβουν τους ανταγωνιστές τους χρειαζόταν κάτι παραπάνω από το να επενδύσουν σε “έξυπνες τεχνολογίες”. Έπρεπε η ίδια μεταβολή να συμβεί ταυτόχρονα σε μια σειρά από άλλους τομείς: από τα δίκτυα τηλεπικοινωνιών μέχρι τα προγράμματα σπουδών στα τεχνικά λύκεια. Αυτή η γενική εικόνα κρινόταν ως απογοητευτική και ήταν ζήτημα επιβίωσης για το ελληνικό κράτος να βρει λύσεις. Αυτή την ανησυχία εξέφραζε ο Υπουργός Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Κ. Πιερρακάκης μια μέρα πριν αναλάβει επίσημα τα καθήκοντά του τον Ιούλιο του 2019:

“Ος χώρα, δεν μπορεί να κάνουμε λόγο για 4η Βιομηχανίκη Επανάσταση όταν δεν έχουμε λύσεις τις εκκρεμότητές μας με την τρίτη. Χρειαζόμαστε ένα ‘άλμα μεγαλύτερο από τη φθορά’. Και το χρειαζόμαστε τώρα.”¹⁶

Δύο χρόνια μάχης με τον ίο

Απομένει να δούμε τα πεπταγμένα του ελληνικού κράτους τα δυόμιση χρόνια “υγειονομικής κρίσης” ως κομμάτι του παραπάνω σκηνικού. Ως απάντηση στα προβλήματα που το βασάνιζαν, που ήταν απόρροια του καθόλου συγκυριακού γεγονότος ότι είναι ένα καπιταλιστικό κράτος ανάμεσα σε άλλα, που όλα μαζί βρίσκονται σε χρόνια κρίση. Όταν στις αρχές του 2020, το κινέζικο κράτος αποφάσισε να μαντρώσει τους υπη-

κόυς στα διαμερίσματα και τα εμπορεύματά στις αποθήκες των λιμανιών, ήξερε ότι αυτό θα δημιουργούσε πρόβλημα σε όλα τα υπόλοιπα κράτη μιας και το ίδιο αποτελούσε για πολλά εμπορεύματα τον νο1 παραγωγό, την νο1 αγορά και το νο1 διαμετακομιστικό κέντρο.

Τα ελληνικά αφεντικά (και πολλά άλλα) βρέθηκαν σοβαρά εκτεθειμένα εξαιτίας ακριβώς της εξάρτησής τους από τις επιλογές άλλων αφεντικών. Αν μεγάλο μέρος τους ήταν ήδη στο χείλος του γκρεμού, τα μπλοκαρισμένα εμπορεύματα και το συνακόλουθο μπάχαλο που θα έφερναν στις αλυσίδες εφοδιασμού, θα ήταν αρκετά ώστε να κάνουν το σάλτο. Αν συνέβαινε αυτό, τα χρέη και οι φόροι που χρωστούσαν θα έκαναν φτερά, οι τράπεζες και τα κρατικά ταμεία που περίμεναν αυτά τα λεφτά θα έπρεπε να τα ξεχάσουν, πράγμα που θα έπληττε σοβαρά την φερεγγυότητα των αντίστοιχων εθνικών καπιταλισμών, άρα την ισχύ τους.

Αν η παραπάνω εξέλιξη αφηνόταν στην τύχη της, θα ήταν επίσης ευκαιρία για κάποια αφεντικά να πλουτίσουν και να εξαγοράσουν αυτά που δεν είχαν καθόλου περιθώρια επιβίωσης. Το εντελώς δυσμενέστερο σενάριο θα ήταν αυτή η εξαγορά να γίνει από ξένα αφεντικά. Θυμηθείτε ότι μιλάμε για ένα καθόλου αμελητό τμήμα του ελληνικού καπιταλισμού.

Το δίλημμα στο οποίο βρέθηκαν τα αφεντικά δεν ήταν καθόλου το αν θα συνεχίσουν να παράγουν βγάζοντας κέρδος ή αν θα κλείσουν για να σώσουν τους εργάτες από τον ίό. Το δίλημμα τα αφορούσε συλλογικά και είχε ως εξής: ή θα συνεχίσουν να παράγουν με αμφίβολα αποτελέσματα σε ένα περιβάλλον που είναι ικανό να τα καταστρέψει ή θα κλείσουν οργανωμένα για να δουν τι θα κάνουν. Το θέμα είναι ότι τέτοιου είδους ερωτήσεις έχουν την γνώση να τις θέτουν και την αρμοδιότητα να τις απαντούν τα κράτη: και μας φαίνεται απολύτως λογικό ότι αποφάσισαν το δεύτερο. Το κλείσιμο δηλαδή ενός μεγάλου μέρους της οικονομίας, κάτι σαν συλλογικό “lock-out”, έγινε με κρατική απόφαση και έγινε για να διασώσει τα αντίστοιχα αφεντικά από την κατάρρευση και τις έξιαθεν εξαγορές.

Παρόμοια προβλήματα αντιμετώπιζαν και τα άλλα κράτη της ΕΕ. Είχε αρχίσει να γίνεται φανερό ότι πρόκειται για μια περίοδο που οι επιλογές τους θα αποδειχθούν ιστορικής σημασίας. Με ταχείς ρυθμούς τα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη είχαν ξεκινήσει να τρέχουν πατώντας το ένα πάνω στο άλλο για να σώσουν το τομάρι τους και να εκμεταλλευτούν τη συγκυρία¹⁷.

Όροι όπως “δημόσιο χρέος”, “δημοσιονομική στενότητα” και άλλα αγαπημένα της προηγούμενης δεκαετίας έφτασαν σε σημείο να απαγορεύεται να εκφέρονται δημόσια. Όπως είπε και κάποιος: “είναι εκτός τόπου και χρόνου”¹⁸. Πλέον, η συνταγή περιελάμβανε κρατικό σώσιμο των κατά τόπους αφεντικών με κάθε κόστος. Γ’ αυτό μιλούσε η πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, καθώς αποτιμούσε την πρώτη περίοδο του lockdown:

“Μην απατάστε, είμαστε αποφασισμένοι να σταθούμε στο πλευρό των επιχειρήσεων μας. Προστατεύουμε ευρωπαϊκές επιχειρήσεις από εξαγορές ή επιφροές που θα μπορούσαν να υπονομεύσουν την ασφάλεια μας και τη δημόσια τάξη. Κάναμε μέσα σε τέσσερις εθδομάδες όσα δεν είχαμε κάνει σε τέσσερα χρόνια.”¹⁹

Μια ΜΕΘ για τα ελληνικά αφεντικά

Δεν ήταν η αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών της ΕΕ ή των αφεντικών τους, αλλά ο ανταγωνισμός που τα έκανε να έχουν αυτή την κοινή στοιχία. Ήδη από τις αρχές Μαρτίου, χωρίς κανένα σύστημα υγείας να έχει καταρρεύσει, η ΕΚΤ έστειλε το εναρκτήριο μήνυμα, ανακοινώνοντας την απελευθέρωση του δανεισμού και την στήριξη των ευρωπαϊκών οικονομιών άνευ δημοσιονομικών περιορισμών²⁰. Η εξέλιξη αυτή ήταν από

μια άποψη ευτυχής για το ελληνικό κράτος μιας και το ίδιο δεν φημιζόταν για την “δημοσιονομική του ευελιξία”. Όταν λοιπόν, βγήκε να μας πει ότι στο εξής θα κυνηγάει κρούσματα, είχε υπόψη του όλα τα παραπάνω. Γ’ αυτό πέρα από τις μαλακίες για τον αόρατο εχθρό, στις 17 εκείνου του Μαρτίου ανακοίνωσε όλο χαρά τους νέους κανόνες του παιχνιδιού που, με λίγα λόγια, ήταν ότι θα δανειστεί τα κέρατά του για να τα δώσει στα αφεντικά που συντονισμένα κλείσανε τις επιχειρήσεις τους ή σε αυτά που αντιμετωπίζουν πτώση τζίρου ή χρωστάνε δάνεια, και ότι θα δώσει επιδόματα ειδικού σκοπού στους εργάτες και τις εργάτριες για να μείνουν διαθέσιμοι. Και όλα αυτά τα δάνεια, που είναι λεφτά με πολλά μηδενικά φυσικά, θα περάσουν από - ή θα καταλήξουν στα - ταμεία των τραπεζών²¹.

Τα μέτρα που έλαβαν την κωδική ονομασία “μέτρα αντιμετώπισης των οικονομικών συνεπειών της πανδημίας” ήταν στην πραγματικότητα ένα πακέτο πολιτικών επιλογών αναδιάρθρωσης του ελληνικού καπιταλισμού. Αυτό που ξεκίνησε τον Μάρτιο του 2020 και συνεχίστηκε για δύο χρόνια δεν ήταν σκέτη διάσωση. Ήταν η συντήρηση τιμήματος των ελληνικών αφεντικών με την προϋπόθεση ότι θα μετέτρεπαν την κρατική φροντίδα σε επενδύσεις για να γίνουν ανταγωνιστικά στο πλαίσιο που έθετε ο διεθνής ανταγωνισμός.

Υπήρχαν πολλά αφεντικά που έπρεπε να αλλάξουν ενδιαφέροντα όπως τα αφεντικά της εστίασης, υπήρχαν όλα που έπρεπε να εισάγουν νέες μεθόδους οργάνωσης της εργασίας όπως αυτά των υπηρεσιών και όλα που έπρεπε να υιοθετήσουν νέους τρόπους διακίνησης των εμπορευμάτων τους, όπως του λιανεμπορίου. Αυτή η παρακίνηση μπορεί να σήμαινε κλείσιμο επιχειρήσεων και άνοιγμα νέων ή συγκεντρωσή σε μεγαλύτερα σχήματα, ικανότερα να απορροφούν επενδύσεις και κραδασμούς, που ήταν ούτως ή άλλως από τα ζητούμενα.

Συγχωρέστε μας αν η ιστορία που παρουσιάζουμε στερείται φαντασίας, αλλά δεν βλέπουμε τίποτα σχετικό με την αύξηση των κρουσμάτων στις παραπάνω επιλογές. Έχοντας αυτά κατά vou το ελληνικό κράτος έκλεινε, άνοιγε ή επέβαλλε “έκτακτο” τρόπο λειτουργίας στους τομείς της οικονομίας για δύο χρόνια. Νομίζουμε πως την ίδια έλλειψη φαντασίας επέδειξαν και οι σχεδιαστές του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης (από την πανδημία), δηλαδή του φρέσκου χρήματος που θα δίνονταν στα κράτη σε μορφή επιχορηγήσεων και κυρίως δανείων, για να φέρουν εις πέρας σχέδια σαν και αυτό που περιγράφουμε. Έτσι, το εν λόγω ταμείο, το οποίο δημιουργήθηκε τον Απρίλιο του 2020, αφορούσε τους τομείς της ενεργειακής μετάβασης, της ψηφιοποίησης, της διαχείρισης της απασχόλησης και των ιδιωτικών επενδύσεων²². Τώρα αν σε κάποιους αυτά ακούγονται για παθήσεις του αναπνευστικού, εμείς τι να πούμε;

Οι ιδέες του ελληνικού κράτους για την απορρόφηση της ευρωπαϊκής κορωνοβοήθειας (το σχέδιο Ελλάδα 2.0) κατατέθηκαν τον ίδιο Απρίλιο, εξασφαλίζοντας την υψηλότερη, ως ποσοστό του ΑΕΠ, επιδότηση ανάμεσα σε όλα τα κράτη, μιας και οι κλάδοι που αποφάσισε να κλείσει για να μην βαρέσουν κανόνι, ζεπερνούσαν το 45% της οικονομίας, ποσοστό που είναι επίσης το υψηλότερο στην ΕΕ. Να που το κλείσιμο των επιχειρήσεων βγάζει νόνημα, μιας και όσο το ελληνικό κράτος πουλούσε στο εσωτερικό προστασία της υγείας και καταστηματάρχες που ήταν στα πρόθυρα της αυτοκτονίας, στο εξωτερικό πουλούσε υποσχέσεις για την ανάκαμψη του ελληνικού καπιταλισμού.

“Οι δρόμοι κουβαλάνε τον Ιό”²³

Είπαμε ότι πρωταρχικό μέλημα του ελληνικού κράτους είναι η πειθάρχηση μας και παραδεχόμαστε ότι τα τελευταία 3 χρόνια καταλάβαμε για τα καλά τι μπορεί να περιλαμβάνει

αυτή η πειθάρχηση. Τα “μέτρα πρόληψης της μετάδοσης του ιού” ήταν το συμπληρωματικό κομμάτι των οικονομικών και ήταν προσανατολισμένα αυστηρά στον τρόπο ζωής της εργατικής τάξης κάθε στιγμή του 24ώρου.

Μέσα σε αυτά είχε τα μέτρα που απαγόρευαν στους εργάτες και τις εργάτριες να πλησιάζονται, είχε τα μέτρα που απαγόρευαν στους μαθητές να συναντούν μαθητές άλλων τάξεων, είχε τα μέτρα που κλείσανε τα γήπεδα, είχε τους κανόνες υγιεινής και εννοείται την απαγόρευση των “άσκοπων” μετακινήσεων. Πολλοί έκριναν αυτές τις απαγορεύσεις ως μια ευκαιρία που βρήκε το ελληνικό κράτος να θέσει εκτός λειτουργίας τομείς της οικονομίας ή δραστηρότητες που τις θεωρούσε μη-παραγωγικές, κοντολογίς ανάξεις του ενδιαφέροντος του.

Εμείς υποστηρίζουμε ακριβώς το αντίθετο, ότι δηλαδή εκεί βρίσκεται το ανεξάντλητο πεδίο πάνω στο οποίο θα στηθεί η πειθάρχηση του μέλλοντος και ότι η μολυσματικότητα ήταν η κατάλληλη γλώσσα για μιλήσουν τα κράτη για τα όσα συνέβαιναν σε αυτή τη μικροκλίμακα. Μπορεί να έχουν περάσει δεκαετίες από τότε που οι μπάτσοι, οι γιατροί και οι συναφείς επιστήμονες άρχισαν να εξερευνούν τα μυαλά και τα συνασθήματα μας, αλλά τώρα θα εστίαζαν ακόμα περισσότερο και αυτό γιατί έτσι οπαίτον οι καιροί. Σε αυτή την εστίαση θα βοηθούσαν όλα τα μέσα που είχαν στην διάθεσή τους: από τα δελτία των οκτώ και τους μπάτσους με τα δίκυκλα μέχρι το μαζικό αυτορουφιάνεμα στα social media και τις βάσεις δεδομένων του taxisnet. Όλα τα παραπάνω ήταν πολιτικές καινοτομίες της εποχής τους, ήταν τεχνολογίες ελέγχου και ως τέτοιες αξιοποιήθηκαν.

Οι κοινωνικές σχέσεις που καταγγέλθηκαν ως μολυσματικές ήταν σχέσεις, τρόποι και συνήθειες που έπρεπε να αλλάξουν. Έπρεπε να αντικατασταθούν με καινούργιες σχέσεις, τρόπους και συνήθειες που θα ταιριάζουν στο νέο καπιταλιστικό υπόδειγμα. Αν το σκεφτούμε καλύτερα, τα μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης είχαν δύο πλευρές. Κατά το ήμισυ ήταν απαγορεύσεις με το κιλό. Πλατείες κομμένες, βόλτες κομμένες, μετρητά κομμένα, μάσκα και άμα δε σας αρέσει έχει και συνέπειες. Μπάτσους δηλαδή, πρόστιμα, απολύσεις και που έρετε, μπορεί και να καταλήξετε να λοιδορείστε στα κοινωνικά δίκτυα ως εχθρόι του ΕΣΥ και οπαδοί του Τραμπ. Κατά το υπόλοιπο ήταν εξαιρέσεις των απαγορεύσεων. Δηλαδή μπορείτε υπό προϋποθέσεις να βγαίνετε, για να πάτε στην δουλειά ή για να αγοράσετε μακαρόνια ή για μην σαν φάει ο σκύλος σας στο διαμέρισμα, και με την προϋπόθεση ότι θα ενημερώνετε πρώτα το κράτος με το σχετικό sms. Από το δεύτερο κύμα μάλιστα όλο και περισσότερα πράγματα άρχισαν να “επιτρέπονται”, που στην ουσία ήταν τα ίδια πράγματα που θα γίνονταν πλέον αλλιώς, γιατί υποτίθεται η επιστήμη προόδευσε και πλέον μπορούσαμε να δουλεύουμε από το σπίτι ή να αγοράζουμε παπούτσια με ραντεβού. Το ελληνικό κράτος έστησε με λίγα λόγια ένα μηχανισμό απαγορεύσεων με σκοπό να παρουσιάσει ως διέξodo τις ιδέες του για τον τρόπο που ονειρεύεται να λειτουργεί και να ελέγχεται η εργατική καθημερινότητα. Το κοινό στοιχείο όλων αυτών ήταν ότι φύτευε παντού νέες διαμεσολαβήσεις.

Έτσι πριν βγεις από το σπίτι έπρεπε να στείλεις sms στο 13033, να σου απαντήσεις ώστε να το δει ο μπάτσος και να στείλεις τα στοιχεία σου στον ΕΟΔΥ, που ήλεγχε ότι δεν είσαι σε καραντίνα, και αν αυτά τα 4 στάδια ελέγχου λειτουργούσαν κομπλέ, έβγαινες. Μετά, όλες οι δραστηρότητες που έγιναν τηλέ-, στην πραγματικότητα κόπηκαν κομματάκια και ξαναενώθηκαν έχοντας ανάμεσα καλώδια, κάμερες, tablet, δίκτυα και δορυφόρους, που δεν είναι καθόλου άυλα, ουδέτερα ή επαναστατικά. Δείτε, πως το έλεγε περιχαρής ο κ. Πιερρακάκης μετά από ενάμιση χρόνο εδοικείωσης μας με τις κρατικές εφαρμογές:

„...η πανδημία σύντομα θα παρέλθει, όμως αυτό που δεν θα παρέλθει θα είναι το σύνολο των τεχνολογικών επιλογών που θα κάνουμε τώρα, [...] οι οποίες είναι βαθιά πολιτικές επιλογές, ας είναι τεχνολογικής εφαρμογής. Και αυτό που εμείς προκρίναμε ως κυβέρνηση ήταν [...] να τις εργαλειοποιήσουμε σαν μέτρο καταπολέμησης, του ιού.“²⁴

Το άστρο στην κορυφή της γνωριμίας μας με τις νέες απαιτήσεις επιτήρησης ήταν τα υγειονομικά πιστοποιητικά. Μπορεί να ακούγεται αστείο ότι αν όλοι δείχναμε νυχθμηρόν ένα QR code θα αερομεταφερόταν πιο αργά ένα RNA, αλλά η ουσία ήταν στο πρώτο και όχι στο δεύτερο. Ήταν ένας τρόπος να μάθουμε να ζούμε μέσα από διαρκείς ελέγχους που θα τσεκάρουν αν φέρουμε τις κρατικές πιστοποιήσεις για να κυκλοφορούμε, να δουλεύουμε ή απλώς να μην δημιουργούμε προβλήματα. Αυτό έγινε με την απόδοση μπατασικών αρμοδιοτήτων σε μια πληθώρα επαγγελμάτων, κάποια από τα οποία διέθεταν ήδη μια κάποια εξουσία, κάποια άλλα όμως όχι. Δηλαδή, πέρα από τα αφεντικά μας, τους σεκιουριτάδες και τους καθηγητές, αντίστοιχα καθήκοντα απέκτησαν και ο σερβιτόρος, ο υπάλληλος του σούπερ μάρκετ ή του τυπογραφείου. Η κατάληξη; Οι μισοί να κάνουν τους μπάτσους στους άλλους μισούς και πολλοί μάλιστα με χαμόγελο, κατόρθωμα διόλου ευκαταφρόντη για το ελληνικό κράτος.

Τα «πράσινα διαβατήρια» έκαναν πράξη την διαιρέση της εργατικής τάξης, δηλαδή το γεγονός ότι οποιοδήποτε δικαίωμα προσφέρει το κράτος και η σχετική βεβαίωση δεν είναι για όλους, κάτι καθόλου διαφορετικό από ότι ισχύει για τις μπλε ταυτότητες. Και δεν εννοούμε, βέβαια, ότι το εμβόλιο έλειπε σε κάποιους γιατί για ένα χρόνο σε λιμάνια, καφετέριες και ρουχάδικα δεν ελεγχόταν η υγεία αλλά η συμμόρφωση με τις κρατικές εντολές. Οι ίδιες τεχνολογίες ελέγχου θα χρησιμοποιηθούν στο μέλλον, όταν οι νέοι κανόνες που θα σχεδιαστούν εναντίον εναντίον μας θα αφήνουν σκόπιμα τους μισούς απ' έξω.

Ας σκεφτούμε τώρα όλα τα παραπάνω να συμβαίνουν ταυτόχρονα γύρω μας. Για δύο χρόνια οι κρατικές πολιτικές αναδιέταξαν άρδην το χώρο, το χρόνο και την κίνηση μέσα σε αυτούς. Η οικονομία ελεγχόταν κεντρικά, το κράτος αποφάσιζε ποιες επιχειρήσεις θα λειτουργούν και ποιες όχι. Οι εργάτες και οι εργάτριες διατάχθηκαν να παραμείνουν διαθέσιμοι λαμβάνοντάς το σχετικό επίδομα. Κάθε μέρα στις 18:00 μια κυβερνητική επιτροπή ανακοίνωνε νεκρούς και ενημέρωνε για τι θα ισχύει την επομένη. Η κυκλοφορία επιτρέπόταν μετά από επίδειξη βεβαίωσης και πάλι εντός μιας ακτίνας από τη γειτονιά σου. Στους δρόμους είχαν στηθεί μόνιμα σημεία ελέγχου με φάρους να γυρίζουν σταθερά για να υπενθυμίζουν ότι κάτι τρέχει. Στους τοίχους είχε παντού κολλημένα χαρτάκια με εντολές που έπρεπε να υπακούσεις και αφίσες που υπενθυμίζανε ότι απαιτούνταν θυσίες για να μην κλατάρει το ΕΣΥ.

Για δύο χρόνια η ελληνική κοινωνία οργανώθηκε σαν στρατόπεδο. Οι τρόφιμοι εκταιδεύτηκαν να περιμένουν υπομονετικά σε ουρές, να μένουν σπίτι γιατί έχω παραμονεύει ο ιός, να εμπιστεύονται τις οδηγίες των ανωτέρων “γιατί η επιστήμη είναι ουδέτερη”. Μάθανε να συνεργάζονται με τους ελεγκτικούς μηχανισμούς και να απαντάνε σε ότι τους ρωτάνε, μάθανε να κοιτάνε τον κώλο τους μέχρι να τελευώσει η μάχη και να συμφωνούν ότι τα παραπάνω δικαιολογούνται γιατί «δύλα επιτρέπονται όταν η πατρίδα κινδυνεύει».

Τελικά, δεν πρόκειται καθόλου για σύμπτωση που η συμμετοχή του ελληνικού κράτους στο διεθνές ρινγκ, εκτός από προστατευτισμό, απειλές και στρατιωτικό εξοπλισμό, έχει και αυτό: προετοιμασία της εργατικής τάξης για συνθήκες κανονικού πολέμου.

Θυμάστε τι χαρά που κάνανε τα ρεπορτάζ όταν δείχνανε άδειους δρόμους και μπατσικά. Είχαν πάσσει κι αυτά το πόστο που τους αξίζει.

Για όσους και όσες, βέβαια, ήθελαν να δουν τα παραπάνω ως επιθετικές πολιτικές του ελληνικού κράτους, κάτι τέτοιο δεν ήταν και ακατόρθωτο, αν έστω ακολουθόσαν την εμπειρική μέθοδο. Εξ αρχής, τα μέτρα προστασίας, που τόσο αγάπησε η αριστερά και τα παρακλάδια της, στόχευαν τα τμήματα της εργατικής τάξης που είχαν όχι τις καλύτερες αλλά τις χειρότερες σχέσεις με τον κρατικό μηχανισμό. Κατά τη διάρκεια του Απριλίου του 2020, το ελληνικό κράτος δοκίμαζε τον αποκλεισμό ολόκληρων γειτονιών με απαγόρευση οποιασδήποτε μετακίνησης πλην της εργασίας και έλεγχο στις εξόδους από μπάτσους, τα μαζικά τεστ και την απομάκρυνση κρουσμάτων με λεωφορεία σε συνοικισμούς ρομά και σε κέντρα κράτησης μεταναστών. Γιατί όπως μας υποδεικνύουν τα ρεπορτάζ της περιόδου “αυτά επικοινωνούν”, άσχετα που μπορεί να απείχαν εκαποντάδες χιλιόμετρα μεταξύ τους. Στα τέλη Μαρτίου, η εν λόγω πρακτική έλεγχος εφαρμοστεί για πρώτη φορά στα Πομακοχώρια στα βόρεια της Θράκης. Σύμφωνα με την αριστερή ανάλυση της περιόδου, το κράτος φρόντιζε τους πιο “ευάλωτους” για να μας ρίξει στάχτη στα μάτια. Καλά που δεν μας είπαν ότι οι μετανάστες στο Κουτσόχερο Λάρισας είχαν κάποιο δόντι στο υπουργείο.

Μπατσικά φιλάνε τα μειονοτικά χωριά της Θράκης από τη γρήγορη τον Μάρτιο του 2020.

Έλεγχος της κυκλοφορίας (του ιού εννοείται) στην Ν. Σμύρνη Λάρισας τον Απρίλιο του 2020.

Τι καταλάβαμε από όλα αυτά

Βγάζουμε το συμπέρασμα ότι το μήγα μέτρων που χρησιμοποίησε κάθε κράτος, ήταν αποτέλεσμα της θέσης του στον διεθνή ανταγωνισμό και της ταξικής μάχης που μαίνεται στο εσωτερικό του. Δεν είχε να κάνει ούτε με το αν κυβερνάει ένας τρελός ή ένας σοσιαλιστής, ούτε με την ποιότητα του συστήματος υγείας, την πληρότητα των ΜΕΘ ή τη μέση ηλικία του πληθυσμού του.

Η περίοδος που θα μείνει στην ιστορία ως “τα χρόνια της πανδημίας” μόνο τέτοια δεν ήταν. Ήταν άλλη μια φάση της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης και τις διακρατικής σύγκρουσης που έχει μάλιστα έναν ειδικό χαρακτήρα σε ότι αφορά τα υλικά και τις ιδεολογίες της.

Θεωρούμε ότι όλα τα παραπάνω θα ήταν κομμάτι δύσκολο να περάσουν χωρίς την κατάλληλη συσκότιση. Απαγόρευση κυκλοφορίας, πρόστιμα, απολύσεις και υποχρεωτικός εμβολιασμός ήρθαν από την πρώτη στιγμή πακέτο με τις ερμηνείες τους, που ήταν κρατικής σύλληψης και διακινήθηκαν με αξιοσημείωτη σύμπνοια από τα μίντια κάθε είδους, των social συμπεριλαμβανομένων. Τελικά, επειδή ποτέ δεν βρήκαμε κάποιο νόημα στο ερώτημα πόσο πανδημία ήταν αυτή η πανδημία, λέμε ότι η «πανδημία» ήταν η κατάλληλη αναπαράσταση της κρίσης (της κρίσιμης στιγμής) που θα έφερνε τα κράτη στη θέση να αναδιαμορφώσουν ριζικά μεν, προσωρινά δε, ένα σύνολο από δεδομένα που όριζαν μέχρι τότε την εξουσία τους.

Αυτή η αναπαράσταση ήταν, φυσικά, φτιαγμένη με τα εργαλεία με τα οποία τα αφεντικά οργάνωναν την επιστήμη, την διακίνηση της πληροφορίας, την εθνική ιδεολογία και πολλά άλλα τα προηγούμενα χρόνια. Στην Ελλάδα, η τελευταία φορά που το έργο κρίση-σύγχυση-αυστράτευση είχε δουλέψει για τα καλά ήταν με αφορμή την λιτότητα που επέβαλε η κακιά Μέρκελ στον αιτίθασο ελληνικό λαό, δηλαδή τότε που το ελληνικό κράτος αποφάσισε να μας προειδοποιήσει ότι θα πάρει μέτρα για να σώσει τις τράπεζες και τα αφεντικά του.

Η οργανωμένη απειθαρχία

Μέσα στην προηγούμενη περίοδο, βρεθήκαμε πολλές φορές στην θέση να ψάχνουμε να δώσουμε εξηγήσεις για όλα αυτά που συνέβαιναν και δεν μας φαίνονταν καθόλου αισιόδοξα. Πιστεύουμε πως πάρα πολλοί άλλοι κι άλλες βρέθηκαν στην ίδια θέση. Στο κάτω-κάτω ήταν ζήτημα συλλογικής επιβίωσης, όχι από τον ίδιον από την παράνοια που μας περιτριγύριζε και ήταν έτοιμη να μας καταβροχθίσει. Στα μέσα εκείνου του Μαρτίου, η πραγματικότητα γύρω μας είχε αλλάξει τόσο ξαφνικά που απομείναμε με μοναδικό εφόδιο την οργάνωση που διαθέταμε. Της οποίας όμως τη χρησιμότητα έπερπε να δοκιμάσουμε μιας και ήταν η στιγμή για την οποία την προορίζαμε.

Ξεκινήσαμε βάζοντας κάτω ό,τι γνώση είχαμε στην διάθεσή μας για το παρελθόν του ελληνικού κράτους και το δεδομένο ότι παραμένουμε εχθρικοί και καχύποποι απέναντί του, κάτι που λειτούργησε ας πούμε ως συλλογικό ένστικτο. Αυτά τα δύο ήταν ικανά για να οδηγήσουν στην απόφαση ότι δεν έχουμε κανένα λόγο να εγκαταλείψουμε τον φυσικό μας χώρο, δηλαδή τους δρόμους και του τοίχους αυτής της πόλης για να αρχίσουμε να λανσάρουμε τις ατομικές μας θεωρίες στο διαδίκτυο.

Αποφασίσαμε να εμπιστευτούμε τους παραδοσιακούς τρόπους που είχαμε για να φτιάχνουμε και να λέμε τη γνώμη μας. Να συνεχίσουμε δηλαδή να τα λέμε και να διαφωνούμε λάιβ, να κολλάμε αφίσες στους τοίχους, να γράφουμε συνθήματα και να βάζουμε αυτοκόλλητα στα παγκάκια που αράζαμε. Και φυσικά να προτείνουμε και σε άλλους να τα κάνουν μαζί μας. Πέρα από την αδρεναλίνη του πράγματος, ήταν και ένα στοί-

χημα να δείξουμε ότι το ελληνικό κράτος έχει και αντιπάλους, ότι η τρομοκρατία δεν είχε κερδίσει, όπως προσπαθούσαν να μας πείσουν τα δελτία. Φτάσαμε στο σημείο μάλιστα να διοργανώσουμε και δύο διαδηλώσεις στόμα-με-στόμα εν μέσω απαγόρευσης κυκλοφορίας, οι οποίες παραλίγο να ξεπερνούσαν σε συμμετοχή και την πορεία του Πολυτεχνείου εκείνου του έτους.

Κάνοντας πεισματικά τα παραπάνω, θεωρούμε ότι είχαν και έναν εκπαιδευτικό χαρακτήρα με την έννοια της δικής μας συλλογικής προετοιμασίας για όσα πιστεύαμε ότι θα ακολουθήσουν. Εξάλλου είχαμε ήδη πει δημόσια ότι αυτή η μίνι χούντα με υγειονομικό περιτύλιγμα ήταν η προετοιμασία του ελληνικού κράτους για τον παγκόσμιο πόλεμο και το μόνο που θα αλλάζαμε είναι ότι δεν το είπαμε νωρίτερα. Έτσι μέσα από τους ταπεινούς στόχους που θέταμε, μάθαμε να κάνουμε τούλιες για να γράφουμε συνθήματα, μάθαμε να καταλαβαίνουμε τους φάρους και τους ήχους των ΔΙΑΣ, μάθαμε ότι οι μπάτσοι περιμένανε να φύγουν οι πολλοί για να την πέσουν στην πλατεία, δέκα σε δύο.

Είδαμε, ότι αυτό το περιβόητο κοινωνικό αγαθό που λεγόταν “μέτρα προστασίας”, υπήρχαν πάρα πολλοί και πολλές που το είχαν γραμμένο και προτιμούσαν τους δρόμους περισσότερο από το netflix. Καταρρίψαμε την περίφημη μαλακία αριστερής προέλευσης ότι όποιος δεν τηρεί τα μέτρα είναι φασίστας ή δεν ξέρει να κάνει πρόσθεση. Η απειθαρχία, όχι μόνο η δική μας αλλά και αυτή που βλέπαμε γύρω μας ήταν η μοναδική πηγή αισιοδοξίας εκείνης της περιόδου. Ακόμα και αν δεν το γνώριζε ήταν μια πολιτική στάση, ήταν μια μάχη για την διατήρηση της αξιοπρέπειας που πρέπει να θυμόμαστε. Αυτό το κομμάτι της ιστορίας ανήκει σε μας και ως τέτοιο θα το κρατήσουμε.

1. Ο πολιτικά ουδέτερος επιδημιολόγος υπήρχε σταθερό μέλος του υγειονομικού θραγίου της ΕΛ.ΑΣ που λεγόταν ΚΕΕΛΠΝΟ και από το 2019 ΕΟΔΥ, με συμμετοχή σε προηγούμενες εκατρατείς τρομοκράτησης, όπως με τη γρίπη H1N1 και σε στις επιχείρησης απαγωγής και διαπότευσης εκδιδόμενων γυναικών (2012) και τοξικο-εξαρτημένων (2013) από το κέντρο της Αθήνας.
2. Καθημερινή, Οι εθελοντές “πολιτοφύλακες”, του δήμου Βύρωνα, 25/02/2005.
3. newstoney.gr, Συναγερμός από παγκόσμιο χρέος και “φούσκες” ανά τον πλανήτη, 02/12/2019.
4. Καθημερινή, Αύξηση δημοσίων επενδύσεων ζητεί η Λαγκάρντ, 24/11/2019.
5. Καθημερινή, Δασμοί άνω του 500% επιβλήθηκαν από τις ΗΠΑ στις εισαγαγές κινεζικού χάλιβα, 20/05/2016.
6. energypress.gr, Στο 47% οι δασμοί στα κινεζικά φωτοβολταϊκά 08/05/2013.
7. capital.gr, Γιατί η Κίνα αγοράζει λιμάνια σε όλο τον κόσμο, 11/09/2017.
8. Καθημερινή, Κίνα επιστρατεύει το υπερόπου του 1,1 τρισ. δολαρίων, 25/05/2019.
9. Έθνος, Ο ακήρυχτος πόλεμος ΗΠΑ-Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο ρόλος της Κίνας, 27/04/2019.
10. Υπουργείο Οικονομικών, Δελτίο Τύπου “Ομηλία του Υπουργού Οικονομικών κ. Χρήστου Σταϊκούρα”, 23/10/2019.
11. SEB, Special Reports “Το Μέλλον της Εργασίας”, 27/05/2019.
12. SEB, Special Reports “4η Βιομηχανική Επανάσταση”, 19/10/2019.
13. European Commission, Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) 2019 - Ελλάδα.
14. SEB, “Ψηφιακός Μετασχηματισμός Κλάδου Ιανικού Εμπορίου, 03/2020.
15. ΕΛΣΤΑΤ, Ακαδημίστη Προστιθέμενη Αξία κατά Κλάδο, 2019.
16. Καθημερινή, Κυριάκος Πιερρακάκης: Το αναγκαίο ψηφιακό άλμα, 07/07/2019.
17. Ναυτεμπορική, Lufthansa, Συμφωνία για τη μεγαλύτερη κρατική διάσωση στη Γερμανία, 26/05/2020.
18. Καθημερινή, Ιστορικό υψηλό με εκδόσεις κρατικών ομολόγων 2,6 τρισ. τον Απρίλιο, 15/05/2020.
19. Καθημερινή, Ο “όις” του προστατευτισμού επιστρέψει, 29/03/2020.
20. insider.gr, Δημοσιονομικό μπαζούκα επιστρατεύει το Eurogroup κατά του κορονοϊού, 13/03/2020.
21. Γραφείο Πρωθυπουργού, Μήνυμα του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη για τον κορονοϊό, 17/03/2020.
22. Καθημερινή, Ο τέσσερις πυλώνες του Ταμείου Ανάκαμψης, 23/11/2020.
23. Μιχάλης Χρυσοχοΐδης, Υπουργός ΠροΠο, 13/11/2020.
24. andro.gr, Κυριάκος Πιερρακάκης Εμείς σχεδιάζουμε το μέλλον μας, 27/03/2021.